

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-338-8>

УДК 658.5:330.3

ВАСИЛЬЦІВ Тарас

ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України»

<https://orcid.org/0000-0002-2889-6924>e-mail: tgvas77@ukr.net

ЛУПАК Руслан

Львівський торговельно-економічний університет

<https://orcid.org/0000-0002-1830-1800>e-mail: economist_555@ukr.net

МИКИТИН Олег

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0001-9016-6757>e-mail: oleh.z.myktytn@lpnu.ua

МЕТОДИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У системі економічного потенціалу підприємства (поряд із конкурентним, інноваційним, виробничим, маркетингово-збутовим, організаційно-управлінським та підприємницьким потенціалами), зокрема в галузі промисловості, визначна роль відводиться управлінню ресурсним забезпеченням – функціонально-структурним елементом економічної безпеки підприємства, що визначає якість процесів формування та ефективного використання ресурсного забезпечення з метою підтримання стабільності та стійкості економічної безпеки підприємства. Складовими ресурсного забезпечення промислових підприємств слід вважати: виробничу, ресурсно-сировинну, техніко-технологічну, інтелектуально-кадрову, фінансово-інвестиційну, нематеріальну, науково-технічну, інфраструктурну, маркетингову, логістичну, інформаційну та екологічну.

Ключові слова: ресурсне забезпечення, економічна безпека, промислові підприємства, управління, діяльність, потенціал, ресурси, виробництво, технології.

VASYLTSIV Taras

Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine

LUPAK Ruslan

Lviv University of Trade and Economics

MYKYTYN Oleh

Lviv Polytechnic National University

METHODOLOGICAL AND APPLIED ASPECTS OF RESOURCE MANAGEMENT IN THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

In the system of the economic potential of the enterprise (along with competitive, innovative, production, marketing and sales, organizational and managerial and entrepreneurial potentials), in particular in the field of industry, a significant role is assigned to the management of resource provision - a functional and structural element of the economic security of the enterprise, which determines the quality of processes formation and effective use of resources in order to maintain the stability and sustainability of the economic security of the enterprise. The components of resource provision of industrial enterprises should be considered: production, resource-raw material, technical-technological, intellectual-personnel, financial-investment, intangible, scientific-technical, infrastructural, marketing, logistic, information and environmental. The decisive role of the management of resource provision of industrial enterprises in the system of guaranteeing their economic security is confirmed by the performance of such tasks as the formation of resource provision of the production process for the implementation of the production program and the plan of strategic development of production; innovative and technological modernization of the production complex, strengthening of the technological competitiveness of products and enterprises; effective use of intellectual and personnel and scientific and technical support; development of the resource support system for development and market introduction of new samples of competitive products; digitization of business processes and the growing role of IT support for production activities and marketing and communication processes; accumulation of the resource base of access to foreign markets, integration into global distribution networks of industrial products.

Key words: resource provision, economic security, industrial enterprises, management, activity, potential, resources, production, technologies.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Ресурсне забезпечення, як економічна категорія, відноситься до складних, системних та комплексних понять; застосовується при формуванні теоретико-методичних та прикладних засад управління підприємствами. Класично під цим поняттям розуміють приховані можливості, наявні сили, запаси, засоби, що можуть бути залучені або, іншими словами, той максимальний ресурс, який наявний у підприємства та може бути використаний за сприятливих обставин та достатніх зусиль для його формування і реалізації. З огляду на таку ознаку управління ресурсним забезпеченням, як його універсальність, ця категорія набула

поширення практично у всіх сферах суспільного життя – економіці, соціальній системі, політиці, енергетиці, інформаційному секторі і т. д.

Якщо йдеться про виробничий сектор економіки, а саме про промисловість, то управління ресурсами тут має вагомe значення не тільки з позиції стабільного функціонування підприємств, але й у частині гарантування його економічної безпеки, адже ресурсне забезпечення це, по-перше, про одну зі трьох базисних умов безпеки, якою є ресурсна забезпеченість; по-друге, про те, що ресурси, їх наявність та ефективність використання визначають стан всіх складових економічної безпеки підприємства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У працях науковців, які досліджують сучасні глобалізаційні та неоіндустріальні тренди функціонування і розвитку промислових підприємств, утвердилося припущення, що ресурсне забезпечення формують фактори праці, організації бізнес-процесів, інноваційно-технологічної діяльності, фінансів, інфраструктури тощо. Тобто набув широкого поширення так званий системно-структурний підхід до розуміння управління ресурсним забезпеченням промислового підприємства, за якого це система з комплексом складових, взаємопов'язаних між собою (зادля утворення нових специфічних властивостей) елементів, значимість яких у структурі потенціалу зростає або послаблюється в міру еволюції економічних систем вищих порядків. До прикладу, за сучасних умов глобалізації та розвитку цифрової економіки все більше посилюється значимість інформаційних технологій і програмного моделювання внутрішніх і зовнішніх бізнес-процесів, тоді як роль деяких інших традиційних складових потенціалу підприємства може дещо послаблюватися.

Зміни в бізнес-середовищі, особливо в умовах економічної нестабільності, вимагають від промислових підприємств ретельного підходу до забезпечення економічної безпеки. Визначення науково-прикладних підходів дозволяє менеджменту промислових підприємств не лише ефективно реагувати на ризики, але й прогнозувати потенційні загрози, оптимізувати внутрішні процеси та забезпечувати стійкість у довгостроковій перспективі. При цьому, припущення науковців охоплюють низку складових управління ресурсним забезпеченням у системі економічної безпеки промислових підприємств. У цьому контексті необхідно схилитися до вироблення комплексного підходу, що включатиме в себе всі важливі фундаментальні та прикладні наукові розробки. Відповідний висновок можна сформулювати з огляду на праці таких науковців, як Ф. Абрамов [3, с. 10-13], Н. Волоснікова [3, с. 10-13], А. Гончарук [4, с. 254-258], О. Ілляшенко [5], О. Латишева [6, с. 126-130], О. Перепелюкова [7, с. 146-151], М. Підкаміньський [4, с. 254-258], О. Порошко [1, с. 3-6], О. Правдивець [8, с. 74-90], Н. Решетняк [3, с. 10-13], А. Ткаченко [7, с. 146-151], Т. Ткаченко [9, с. 226-230], С. Тульчинська [9, с. 226-230], Н. Юрків [2, с. 90-101] та ін. Попри існуючі теоретико-методичні та логічно-структурні концепції управління ресурсним забезпеченням, потребують подальшого дослідження процеси модернізації управлінських підходів, завдяки яким можна підвищити рівень економічної безпеки промислових підприємств та успішно впровадити інструментарій для вчасного й результативного реагування менеджменту підприємств на новітні виклики й загрози.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Досягнення високого рівня ресурсного потенціалу підприємства може бути забезпечене через достатність, доступність та раціональне використання ресурсів, а також через здатність інтегрувати ресурси відповідно до ринкових запитів та можливостей. Застосування різних підходів та методів до оцінювання ресурсного потенціалу дає можливість моделювати і комплексно застосовувати існуючі методики в залежності від поставлених управлінських завдань для обрання найбільш оптимальної моделі аналізу та оцінювання ресурсного потенціалу підприємств із урахуванням специфіки та особливостей їх діяльності, стану техніко-технологічної бази та наявних ринкових можливостей і перспектив подальшого розвитку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування методико-прикладних аспектів управління ресурсним забезпеченням у системі економічної безпеки промислових підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На рис. 1 подано авторське бачення структури ресурсного забезпечення та його місця в системі економічного потенціалу промислового підприємства.

Додатково наведемо аргументи відносно визначених нами складу та сутності елементів ресурсного потенціалу промислових підприємств. Так, виробнича складова фактично характеризує матеріально-технічну базу виробництва; ресурсно-сировинна – наявні та потенційні можливості відносно залучення у виробничо-господарську діяльність ресурсів, сировини, комплектуючих, що необхідні для виробництва продукції; техніко-технологічна – сучасність основних засобів та технологій, що застосовуються та можуть бути впровадженими на підприємстві.

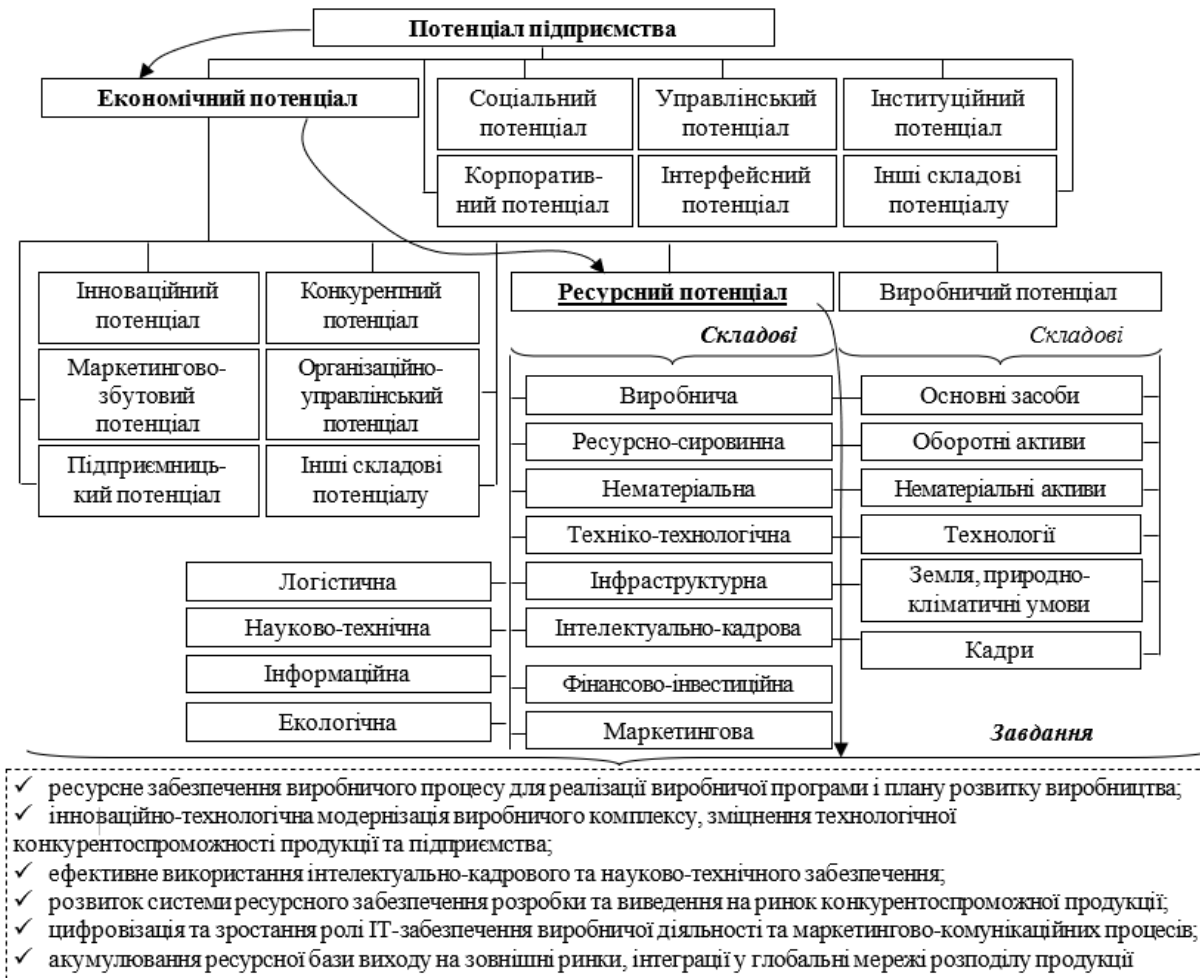

Рис. 1. Структура ресурсного потенціалу та його місце в системі економічного потенціалу промислового підприємства

Окреме важливе значення відводиться нематеріальній складовій ресурсного потенціалу промислових підприємств. Йдеться про об'єкти інтелектуальної власності, які мають тут стратегічно важливе значення, зокрема винаходи, корисні моделі, промислові зразки, комерційні позначення і т. ін., та інші нематеріальні активи (права доступу до земельних ділянок, інших економічних та господарських ресурсів, прав діяльності). Наявність на підприємстві таких прав, фактично, слугує свідченням його високої інноваційно-технологічної активності, а, відтак, і тенденції до розвитку, посилення конкурентних позицій на ринку.

Об'єкти інтелектуальної власності формуються на підприємстві або шляхом придбання прав на них, що достатньо не прогресивний шлях, адже потребує суттєвих фінансових витрат та часто лише часткового заміщення потрібних технологій, або в підсумку системної та постійної науково-технічної та дослідно-інноваційної діяльності. Другий підхід більш стратегічно вивіреним, оскільки дозволяє узгоджувати процеси стратегічного планування розвитку бізнесу із сучасними тенденціями еволюції науки та техніки, внутрішніми ресурсами, можливостями і стратегічним баченням модернізації та розширення виробничих потужностей промислових підприємств.

Інфраструктурна та логістична компоненти ресурсного потенціалу відповідають за сформованість внутрішньої логістичної, складської, транспортної інфраструктури, їх узгодженість з бізнес-процесами та виробничо-технологічними процесами, а також інтегрованість логістичної системи підприємства в систему логістики зовнішнього середовища. Ресурсний аспект інфраструктури промислового підприємства проявляється в кількісно-якісній оцінці можливостей інфраструктури якісно, ефективно і без часових втрат обслуговувати виробничий та комерційно-збутовий процес.

Фінансово-інвестиційні ресурси як складова ресурсного потенціалу підприємства покликані обслуговувати поточну виробничу і фінансово-господарську діяльність, а також інвестиційні процеси промислового підприємства.

Маркетингова складова ресурсного потенціалу промислового підприємства являє собою набір інструментів маркетингу, зокрема відносно ціноутворення, позиціонування промислової продукції на ринку, її просування та стимулювання збуту, конкуренції, якісних характеристик, інших споживчих властивостей продукції. Ресурси маркетингу також криються у відомості торгових марок продукції підприємства, у

лояльності (їх прихованих додаткових перевагах у порівнянні з продукцією конкурентів чи товарами – замінниками) споживачів, а також позитивному ставленні до підприємства постачальників, інвесторів, суб'єктів логістичної інфраструктури, інших контрагентів.

Оскільки промислові підприємства відносять до суб'єктів господарювання, що в процесі своєї виробничої діяльності можуть завдавати шкоди довкіллю, під час управління їх ресурсним потенціалом потрібно враховувати екологічну компоненту. У цьому напрямі організовується відповідне матеріально-технічне та технологічне забезпечення екологізації виробництва, а також ведеться робота формування позитивного іміджу. В цьому ракурсі простежуються взаємозв'язки між екологічною складовою ресурсного потенціалу та соціальною відповідальністю бізнесу в межах реалізації соціального потенціалу промислового підприємства.

Як вже зазначалося, одне з провідних місць відводиться науково-технічній складовій ресурсного потенціалу промислових підприємств. Діяльність в цьому напрямі потребує свого ресурсного забезпечення – підготовлених кадрів, об'єктів інтелектуальної власності, сучасних технологій, інформаційно-комунікаційного забезпечення, інвестицій, потенціалу співпраці з суб'єктами науково-дослідної, інноваційної діяльності і т. ін.

Ідентифікація складу та структури ресурсного потенціалу дозволяє узагальнити його сутнісні характеристики та значимість в процесах ефективного функціонування та розвитку підприємства, створює також підґрунтя для імплементації низки методів, методик та методичних підходів до аналізування його стану та ефективності використання, що є предметом наступного підрозділу дослідження.

В сучасних ринкових умовах ефективне управління ресурсами та зростання ефективності їх використання стає основою успішного функціонування та забезпечення конкурентоспроможності підприємств і їх продукції. Характерною рисою сучасного управління ресурсним потенціалом є необхідність оцінювання ефективності використання ресурсів, їх наявності стану, структури, раціонального розподілу та ефективного використання.

Загалом, ресурсний потенціал підприємства розглядається не тільки як окрема економічна категорія, що узагальнює всі ресурси та їх взаємодію, але й як економічний базис, основу функціонування всіх технологічних та бізнес-процесів, що визначаються комплексом параметрів – характеристик існуючих та прихованих ресурсів, які можуть бути задіяні для формування і реалізації загального економічного потенціалу підприємства.

У дослідженнях оцінювання ресурсного потенціалу промислових підприємств активного застосування набули структурний та комплексний підходи. Так, формування економічного потенціалу промислових підприємств загалом здійснюється під впливом таких факторів як: (1) ринкові фактори та потенціал продукції, що активує необхідність зміцнення власного маркетингового потенціалу промислових підприємств; (2) кадрові фактори із необхідністю зростання рівня трудового потенціалу підприємств, особливо в галузі промисловості; (3) техніко-технологічні фактори, а саме технічний стан, наявність ефективності та прогресивності основних засобів підприємств, адже від цього безпосередньо залежить технологічність продукції. Для оцінювання ресурсного потенціалу промислових підприємств науковцями пропонується застосування вартісного підходу, відповідно до якого вартість підприємства розраховується з використанням витратних (методів порівняльної одиниці, поділу за компонентами, обліку витрат, кількісної діагностики даних), порівняльних (мультиплікаторів порівняння, методів парних продажів, експертних методів порівняння, статистичних коригувань) та результативних (дисконтування грошових потоків, капіталізації доходу та ін.) методів. Таким чином, оцінювання ресурсного потенціалу промислового підприємства із застосуванням вартісного підходу дає можливість виявити напрями та складові, за якими можливе зниження витрат виробництва, що дозволяє забезпечити зростання рівня прибутковості та конкурентоспроможності продукції.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

В сучасних умовах ефективне управління розвитком великих виробничих комплексів передбачає оперування складними інтегрованими економічними категоріями, здатними відображати цілісну картину стану і тенденцій розвитку майнової, виробничої та економічної безпеки промислового підприємства. До таких категорій відноситься ресурсне забезпечення як характеристика (сформованості, стану, структури, взаємодії та ефективності) відповідності економічної системи підприємства та її елементів ситуації, за якої здійснюється максимально (виходячи з об'єктивних умов, ресурсних та інших можливостей внутрішнього та зовнішнього середовища) ефективне функціонування, забезпечується сталий і структурно збалансований розвиток.

Визначальна роль управління ресурсним забезпеченням промислових підприємств у системі гарантування їх економічної безпеки підтверджується виконанням таких завдань, як формування ресурсного забезпечення виробничого процесу для реалізації виробничої програми і плану стратегічного розвитку виробництва; інноваційно-технологічна модернізація виробничого комплексу, зміцнення технологічної конкурентоспроможності продукції та підприємства; ефективне використання інтелектуально-кадрового та

науково-технічного забезпечення; розвиток системи ресурсного забезпечення розробки та виведення на ринок нових зразків конкурентоспроможної продукції; цифровізація бізнес-процесів та зростання ролі IT-забезпечення виробничої діяльності та маркетингово-комунікаційних процесів; акумулювання ресурсної бази виходу на зовнішні ринки, інтеграції у глобальні мережі розподілу промислової продукції.

Перспективи подальших досліджень мають зосередитися на розробленні бізнес-моделей, які дозволяють швидко адаптувати ресурсне забезпечення підприємства до змін кон'юнктури ринку з огляду на інноваційно-технологічні, фінансово-інвестиційні та інші тренди.

Література

1. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Порошко О. Ю. Пріоритети державної політики розвитку промислових кластерів в системі завдань забезпечення економічної безпеки України. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2017. Вип. 6 (128). С. 3-6.
2. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Юрків Н. Я. Інституційне забезпечення розширення фінансових можливостей підприємств промисловості та АПК на регіональному рівні. Фінанси України. 2012. № 3. С. 90-101.
3. Волоснікова Н., Решетняк Н., Абрамов Ф. Стратегування фінансової системи корпоративного убезпечення промислового підприємства. Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки). 2023. № 1. С. 10-13.
4. Гончарук А., Підкаміньський М. Інструментарій механізму управління ресурсами промислових підприємств. Development Service Industry Management. 2024. № 2. С. 254-258.
5. Ілляшенко О. В. Механізми системи економічної безпеки підприємства: монографія. Харків: Мачулін, 2016. 504 с.
6. Латишева О. В. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, складові та особливості управління елементами забезпечення сталого розвитку. Економічний вісник Донбасу. 2018. № 3 (53). С. 126-130.
7. Перепелюкова О. В., Ткаченко А. Г. Оцінювання просторових викликів і тенденцій розвитку системи економічної безпеки промислових підприємств. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023. Том 8. № 3. С. 146-151.
8. Правдивець О. М. Наукові підходи до дослідження системи економічної безпеки підприємства. Регіональна економіка. 2023. № 4. С. 74-90.
9. Тульчинська С. О., Ткаченко Т. П. Принципи системи економічної безпеки промислових підприємств в умовах конкуренції. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2023. № 3(318). С. 226-230.

References

1. Vasylytsiv, T. G., Lupak, R. L., Porodko, O. Yu. (2017). State policy priorities for the development of industrial clusters in the system of tasks for ensuring the economic security of Ukraine. Socio-economic problems of the modern period of Ukraine. Issue 6 (128). P. 3-6.
2. Vasylytsiv, T. G., Lupak, R. L., Yurkiv, N. I. (2012). Institutional support for expanding the financial capabilities of industrial and agricultural enterprises at the regional level. Finances of Ukraine. no. 3. P. 90-101.
3. Volosnikova, N., Reshetnyak, N., Abramov, F. (2023). Strategizing the financial system of corporate security of an industrial enterprise. Bulletin of NTU «KhPI» (economic sciences). no. 1. P. 10-13.
4. Honcharuk, A., Pidkaminsky, M. (2024). Resource management toolkit of industrial enterprises. Development Service Industry Management. no. 2. P. 254-258.
5. Ilyashenko, O. V. (2016). Mechanisms of the system of economic security of the enterprise. Kharkiv : Machulin. 504 p.
6. Latysheva, O. V. (2018). Resource potential of the enterprise: essence, components and features of management of elements of sustainable development. Economic Herald of Donbass. no. 3 (53). P. 126-130.
7. Perepelyukova, O. V., Tkachenko, A. G. (2023). Assessment of spatial challenges and trends in the development of the system of economic security of industrial enterprises. Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology. Vol. 8. no. 3. P. 146-151.
8. Pravdyvets, O. M. (2023). Scientific approaches to the study of the enterprise's economic security system. Regional economy. no. 4. P. 74-90.
9. Tulchynska, S. O., Tkachenko, T. P. (2023). Principles of the system of economic security of industrial enterprises in conditions of competition. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 3(318). P. 226-230.